

بانکداری اسلامی

و شیوه‌های تطبیق آن در افغانستان

۱۳۹۸ هـ ش

سر محقق عبدالمعبود ضریری

بانکداری اسلامی و شیوه‌های تطبیق آن در افغانستان

نویسنده: سر محقق عبدالمعبود ضریری

۱۳۹۸ هـ ش

The Afghanistan Islamic Banking and The Ways of its Applying

Prof. Abdul Mabod Zariri

ISBN 978-9936-645-50-9

9 789936 645509

2019

جمهوری اسلامی افغانستان

آکادمی علوم

معاونیت بخش علوم اسلامی

مرکز فقه و قانون

انستیتوت فقه و اصول فقه

بانکداری اسلامی

و شیوه‌های تطبیق آن در افغانستان

۱۳۹۸ هـ ش

نویسنده: سر محقق عبدالمعبود ضریری

شناسنامه کتاب:

نام کتاب: بانکداری اسلامی و شیوه های تطبیق آن در افغانستان

نویسنده: سرمحقق عبدالمعبود ضریری

مهمتم: معاون سرمحقق عبدالروف هجرت

کمپوز و دیزاین: محمد صابر صبوریار

ناشر: ریاست اطلاعات و ارتباط عامه اکادمی علوم

مطبعه: مطبعه صنعتی چهاردهی

سال چاپ: ۱۳۹۸

نوبت چاپ: اول

تعداد چاپ: ۵۰۰ جلد

حق طبع برای اکادمی علوم محفوظ است.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست موضوعات

صفحه	عنوان
أ.....	نظر استاد رهنما
ج.....	تقریظ (۱)
ز.....	تقریظ (۲)
ك.....	تقریظ (۳)
س.....	تقریظ (۴)
۱.....	مقدمه

فصل اول

۵.....	مروری به گذشتهٔ موضوع
۶.....	تبادلہ نقود (صرافی) میان اعراب
۷.....	سرآغاز نظام بانکداری
۸.....	تاریخچه بانکداری در افغانستان
۹.....	بانکداری اسلامی در کشور

فصل دوم

۱۹.....	بانک و بانکداری
۲۰.....	مبحث اول- تعریف بانک و اقسام آن
۳۰.....	مبحث دوم- فعالیت‌های بانکی
۳۰.....	اول- فعالیت‌های اولیه
۳۰.....	۱- دریافت سپرده‌ها (Receiving Deposits)
۳۲.....	۲- اعطای قروض (Financing Advancing Loans)
۳۵.....	دوم- فعالیت‌های ثانوی
۴۹.....	مبحث سوم- موانع شرعی در بانکداری مروج
۴۹.....	۱- ربا
۶۱.....	۲- قمار
۶۷.....	۳- غرر

فصل سوم

۹۵.....	بانکداری اسلامی
۱۰۹.....	مبحث اول: ضرورت بانکداری اسلامی
۱۳۰.....	مبحث دوم: اساسات بانکداری اسلامی

- ۲۲۶.....مبحث سوم: ویژه گیهای بانکداری اسلامی
- ۲۴۰.....مبحث چهارم: چگونگی فعالیت بانکداری اسلامی در جهان

فصل چهارم

- ۲۶۹.....تطبیق نظام بانکداری اسلامی در افغانستان
- ۲۷۸.....مبحث اول: بررسی قوانین و لوایح بانکداری در افغانستان
- ۳۱۶.....مبحث دوم: تطبیق شیوه های مشروع سپرده گذاری در بانکهای افغانستان
- ۳۲۰.....حسابات مضاربت
- ۳۲۶.....حساب مشارکت
- ۳۲۸.....حساب قرض حسن
- ۳۴۶.....مبحث سوم: تطبیق شیوه های مشروع تمویل در بانکهای افغانستان
- ۳۴۷.....۱- شیوه شرکت
- ۳۴۸.....۲- شیوه مضاربت
- ۳۵۴.....۴- شیوه مشارکت
- ۳۶۰.....۵- شیوه مرابحه
- ۳۸۰.....۶- شیوه اجاره
- ۳۹۰.....۷- شیوه سلم
- ۳۹۲.....۸- شیوه استصناع
- ۴۰۱.....مبحث چهارم: تطبیق شیوه های مشروع فعالیتهای ثانوی بانکهای افغانستان
- ۴۰۱.....۱- حفاظت از امانات زیورات، اسناد و غیره اشیا ی قیمتی مردم توسط جعبه های محفوظ بانکی:
- ۴۱۱.....۴- خط اعتبار (LETTERS OF CREDIT)
- ۴۲۸.....مبحث پنجم: تطبیق شیوه های نشر اسناد بهادار و غیره در بانکهای افغانستان
- ۴۲۹.....۱- سند مشارکت:
- ۴۳۳.....۲- سند یا صکوک مضاربت:
- ۴۳۳.....صکوک یا اسناد مضاربت:
- ۴۳۵.....۳- سند اجاره:
- ۴۳۷.....۴- سند مرابحه:
- ۴۴۷.....نتیجه
- ۴۵۱.....پیشنهادات
- ۴۵۵.....مأخذ
- ۴۶۹.....خلص سوانح نویسنده

نظر استاد رهنما

پروژه علمی - تحقیقی که تحت عنوان: (بانکداری اسلامی و شیوه های تطبیق آن در افغانستان) توسط معاون سر محقق عبدالمعبود (ضریری) تحریر گردیده است، مورد مطالعه قرار دادم.

این پروژه دارای مقدمه، چهار فصل میباشد که بگونه ذیل ترتیب گردیده است: فصل اول، تحت عنوان: مروری به گذشته موضوع.

فصل دوم، تحت عنوان: بانک و بانکداری که دارای مباحث ذیل میباشد: مبحث اول: تعریف بانک و اقسام آن، مبحث دوم: فعالیتهای بانکی و مبحث سوم: موانع شرعی در بانکداری مروج.

فصل سوم، تحت عنوان: بانکداری اسلامی که دارای مباحث ذیل میباشد: مبحث اول: ضرورت بانکداری اسلامی، مبحث دوم: اساسات بانکداری اسلامی، مبحث سوم: ویژه گیهای بانکداری اسلامی و مبحث چهارم: چگونگی فعالیت بانکهای اسلامی در جهان. فصل چهارم، تحت عنوان: تطبیق نظام بانکداری اسلامی در افغانستان که دارای مباحث ذیل میباشد: مبحث اول: بررسی قوانین و لوایح بانکداری در افغانستان، مبحث دوم: تطبیق شیوه های مشروع سپرده گذاری در بانکهای افغانستان، مبحث سوم: تطبیق شیوه های مشروع تمویل قرضه ها در بانکهای افغانستان، مبحث چهارم: تطبیق شیوه های مشروع فعالیتهای ثانوی بانکهای افغانستان و مبحث پنجم: تطبیق شیوه های نشر اسناد بهادار و غیره در بانکهای افغانستان، نتیجه و پیشنهادات میباشد.

پروژه هذا با معیارهای علمی - تحقیقی و شیوه های پذیرفته شده علمی نگاشته شده است، من بحیث استاد رهنما، پروژه مذکور را جهت ترفیع موصوف به رتبه علمی سرمحقق کافی میدانم و برای محقق این پروژه تبریک می گویم.

اکادمیسن عبدالاحد (عشرتی)

تقریظ (۱)

مکتوب شماره (۱۱۶ / ۱۱۰) مؤرخ ۱۳۹۶/۱/۳۰ معاونیت محترم بخش علوم بشری از اثر مکتوب شماره (۳۱) مؤرخ ۱۳۹۶/۱/۱۵ ریاست دفتر مقام جهت ارائه تقریظ به پروژه محترم معاون سرمحقق عبدالمعبود ضریری تحت عنوان: (بانکداری اسلامی و شیوه های تطبیق آن در افغانستان) مواصلت ورزیده که در زمینه ذیلاً ابراز نظر مینمایم:

یکی از نیازمندی های مبرم رشد و توسعه اقتصادی در جهان معاصر موجودیت بانک و بانکداری است. بدون بانک هیچ عملیه کلان اقتصادی و تجارتي موفقانه انجام نخواهد شد. بانکها نقش مهم را در تسهیل و تسریع روند تجارت و اقتصاد بازی می کنند.

قسمیکه روشن است در جریان سالهای ۱۳۷۰- ۱۳۸۰ که بانکهای افغانستان فعالیت ملموسی نداشتند در حالیکه از یک طرف قیمتها در حال صعود و حجم پول در گردش افزایش می یافت؛ از طرف دیگر نا امنیها با گذشت هر روز گسترده و گسترده تر میشد و تمام فعالیتهای اقتصادی ناگزیر با انتقال پول فزیکي از یک نقطه به نقطه دیگر انجام میگردد که بد بختانه منجر به بروز حوادث ناگوار و تلف شدن میلیونها افغانی گردید.

بدر نظر داشت این نیازمندی بعد از ایجاد دولت مؤقت و انتقالی و آغاز پروسه تحول، یکی از سکتور هایی که به آن توجه بیشتر مبذول گردید بانکداری بود. خوش بختانه امروز بیشتر از هفده بانک در کشور فعالیت دارند که در حقیقت میتوان به مثابه دست آورد بزرگ از آن نام برد. این دست آورد با فرود و فرازهایی نیز همراه بوده است که نمونه روشن آن بحران کابل بانک میباشد. به باور من یکی از علل بوجود آمدن مشکلات در روند بانکداری، جوان بودن و نبود آگاهی لازم از شیوه های مدرن بانکداری بویژه بانکداری اسلامی بوده است.

برای اینکه بهتر و موفقانه تر بتوان به بانکداری ادامه داد و اشتباهات را کاهش دهیم ایجاب می نماید که در زمینه تحقیقات دقیق و همه جانبه صورت گیرد. بخصوص در بخش بانکداری اسلامی که یک پدیده جوان و نوپا در کشور ما می باشد.

جای خوشی است که برای پرکردن این خلاء دانشمند محترم معاون سرمحقق عبدالمعبود ضریری عضو علمی مرکز فقه و قانون معاونیت بخش علوم اسلامی کمر همت

را بر بسته و موضوعی را زیر عنوان: (بانکداری اسلامی و شیوه های تطبیق آن در افغانستان) انتخاب و اثر حاضر را در زمینه تحقیق و به رشته تحریر در آورده است. این اثر بر علاوه مقدمه، نتیجه و پیشنهادات دارای چهار فصل و چندین مبحث میباشد. در مقدمه هدف و مبرمیت موضوع بصورت مختصر وضاحت داده شده است. فصل اول زیر عنوان مروری به گذشته موضوع به معلومات عمومی در زمینه تاریخچه بانکداری عمومی و اسلامی در افغانستان و سیر تکاملی بانکداری اسلامی در کشور های اسلامی و غیراسلامی اختصاص داده شده است. در فصل دوم به توضیح بانک و بانکداری پرداخته شده که در آن به شیوه تیوریکی بانک و اقسام آن تعریف گردیده است. پیوسته به آن فعالیت های بانکی و موانع شرعی در بانکداری عمومی تشریح شده است. فصل سوم مشخصاً بانکداری اسلامی را تحت پوشش قراردادده که در آن، ضرورت، اساسات، ویژه گیها و نحوه فعالیت های بانکداری اسلامی بطور همه جانبه مورد پژوهش قرار گرفته است.

فصل چهارم و یا فرجامین فصل اثر که عمده ترین و مهمترین فصل نیز می باشد به بخش دوم عنوان اثر که همانا شیوه های تطبیق بانکداری اسلامی در افغانستان میباشد تخصیص یافته که در آن نخست قوانین و لوایح نافذه بانکداری اسلامی در افغانستان به بررسی گرفته شده و توأم با آن چگونگی تطبیق شیوه های مشروع سپرده گذاری در بانک های افغانستان شرح گردیده و انواع حسابات بانکی معرفی شده اند. همچنان تطبیق شیوه های مشروع تمویل در بانک های افغانستان بخش دیگری از این فصل را تشکیل میدهد که تمام شیوه ها یکی پی دیگری معرفی شده اند. همزمان با آن شیوه های مشروع فعالیت های ثانوی بانک های افغانستان که در بر گیرنده حفاظت از امانات، نقل و انتقال پول، صدور انواع کارتهای بانکی، لیترا ف کردیتها و امثالهم میباشد توضیح شده است. به همین ترتیب شیوه های نشر اسناد بهادار در بانک های افغانستان از نظر محقق به دور نمانده و به خوبی به بررسی گرفته شده است.

در نهایت هر بخش بطور جداگانه نتیجه گیری شده و تمام چالشها و فرصتهای فراراه بانکداری اسلامی و شیوه های تطبیق آن در افغانستان به صورت خلاصه شرح گردیده است. در ادامه پیشنهادهای کاربردی و عملی را ارائه داشته که به مفیدیت اثر می افزاید.

تقریظ

در بخش اخیر اثر مطابق به شیوه های علمی- تحقیقی فهرست منابع و مآخذی که در تحقیق و تکمیل اثر از آنها استفاده گردیده است جای داده شده که نمایانگر تحقیقی بودن این اثر علمی می باشد.

در چنین حالتی که تمام بانکهای افغانستان به نحوی خود را مکلف به ترویج بانکداری اسلامی میدانند و دریچه های بانکداری اسلامی را گشوده اند، تحقیق و تألیف چنین آثار یکی از نیازمندیهای مبرم کشور ما بوده و کار درخور ستایش و قابل قدر می باشد.

من این اثر علمی- تحقیقی را جهت ترفیع از رتبه علمی معاون سرمحقق به علمی سرمحقق کافی و بسنده دانسته و ترفیع موصوف را پیشنهاد می نمایم. در فرجام موفقیت های مزید محقق محترم را در تحریر و تحقیق آثار بکر و علمی دیگر در زمینه های مختلف اقتصاد اسلامی از بارگاه ایزید متعال تمنادارم.

بااحترام

سرمحقق شیر علی تیزی

عضو انستیتوت اقتصاد

تقریظ (۲)

به ریاست محترم اکادمی علوم دولت جمهوری اسلامی افغانستان، ضمیمه مکتوب شماره (۱۹/۳۰) مؤرخ: ۱۳۹۶/۱/۱۵ هـ ش، یک جلد اثر علمی-تحقیقی را که تحت عنوان: "بانکداری اسلامی و شیوه های تطبیق آن در افغانستان" توسط معاون سرمحقق عبدالمعبود (ضریری) جهت ارتقاء از رتبه علمی معاون سرمحقق به رتبه علمی سر محقق تحریر گردیده است، جهت ارزیابی برای اینجانب ارسال نموده اند که بنده اثر مذکور را به دقت مطالعه نموده و در مورد آن چنین ابراز نظر مینمایم:

اثر مذکور حاوی چهار فصل است که در فصل اول آن ضرورت موضوع، انکشاف تاریخی نظام بانکداری اسلامی در کشور های مختلف اسلامی و غیر اسلامی بصورت عام و در افغانستان بصورت خاص مورد بحث قرار داده شده است.

در فصل دوم مفهوم و مشخصات بانکداری اسلامی و اقسام آن در کشور های مختلف اسلامی مورد بحث قرار داده شده است.

در فصل سوم تحت عنوان بانکداری اسلامی مباحث ضرورت بانکداری اسلامی، اساسات بانکداری اسلامی، ویژه گیهای بانکداری اسلامی و چگونگی فعالیت های بانکداری اسلامی در جهان مورد بحث قرار داده شده است.

فصل چهارم که اصل موضوع تحقیق را تشکیل میدهد، تطبیق بانکداری اسلامی در افغانستان است.

قبل از صحبت در مورد محتوای اثر باید متذکر شد که متخصصین امور مالی و بانکی موجودیت یک نظام بانکداری را به قلب در وجود انسان تشبیه نموده اند به این معنی که همان طوری که قلب جریان خون را در بدن تنظیم و توسط آن زندگی انسان را امکان پذیر میسازد، موجودیت یک نظام بانکداری در یک مملکت پول های بلا استفاده و راکد را از عاملین اقتصادی به انواع و اشکال مختلف جمع آوری و در سکتور های مختلف اقتصادی به اشکال و انواع مختلف سرمایه گذاری نموده و در نتیجه باعث بلند بردن سطح استخدام، سطح تولید و بلند بردن عاید و بالاخص باعث رشد اقتصادی و عاید ملی میگردد.

چون سیستم بانکداری افغانستان عمدتاً از سیستم بانکداری غربی کاپی گردیده است و در آن یک سلسله معاملات غیر شرعی از قبیل معاملات سودی، غرر، قمار و غیره نیر انجام

داده میشود، و اضافه از ۹۹ فیصد مردم افغانستان مسلمان اند، بنابراین اکثریت مردم ترجیح میدهند تا در عوض گذاشتن پول در بانک ها پول های اضافی خود را ذخیره نمایند که در اثر آن مقدار پول در جریان اقتصادی کاهش یافته و در نتیجه تأثیرات منفی را بالای سطح استخدام، سرمایه گذاری ها، تولید و بالاخص بالای رشد اقتصادی و عاید ملی وارد مینماید.

بنابراین علمای اقتصاد اسلامی در جهان سعی نمودند تا برای جلوگیری از این نوع تأثیرات منفی بانکداری اسلامی را به حیث بدیل بانکداری موجوده در کشورهای اسلامی پیشنهاد نمایند که در اثر آن اولین بانک اسلامی در سال ۱۹۶۳ در مصر تأسیس گردیده و امروز به تعداد ۱۲۶ بانک اسلامی در ۲۷ کشور جهان وجود دارد.

گرچه به زبانکهای ملی ما تا کنون تعداد اندکی از مقالات و آثار در مورد بانکداری اسلامی تحریر گردیده است، اما نویسنده محترم اثری را که تحت عنوان "بانکداری اسلامی و شیوه های تطبیق آن در افغانستان" تحریر نموده است یک اثر اختصاصی در مورد بانکداری اسلامی است که حاوی خصوصیات و مزایای بخصوص خود حسب آتی میباشد: (۱)-در تحریر این اثر نویسنده محترم از ۱۵۱ اثر علمی-تحقیقی و به تعداد ده ها مصاحبه های علمی و انترنیتی استفاده نموده است که به ندرت آثار علمی را میتوان یافت که در آن به این تعداد از آثار علمی استفاده شده باشد.

(۲)-در تحریر این اثر نویسنده محترم تمام شرایط شکلی (از قبیل مقدمه، پاورقی ها، فهرست مآخذ) و شرایط متنی (سیستماتیک موضوع، سلاست و روانی، طرح پیشنهادات سازنده و نتیجه گیری) را که در تحریر یک اثر علمی-تحقیقی از نظر ملی و بین المللی دانسته میشود مراعات نموده است.

(۳)-این اثر علمی-تحقیقی در هر مبحث به غرض تأیید و تأکید موضوع از ادله اربعه اسلامی، به پیمانه کافی استفاده به عمل آمده است که این یکی از مزایا و خصوصیات برجسته این اثر میباشد.

(۴)-یکی از اوصاف برجسته دیگری این اثر عبارت از این است که تمام اثر بصورت سلیس و روان تحریر گردیده است که تعداد اکثریت از علاقمندان از آن استفاده کرده میتوانند.

تقریظ

(۵)- بنابر خصوصیات متذکره فوق اثر مذکور یک اثر جدید و بکر از نگاه علمی بوده و این ارزش را دارا میباشد تا توسط آن نویسنده محترم از رتبه علمی معاون سرمحقق به رتبه علمی سرمحقق ترفیع نماید.

اینجانب در حالیکه موفقیت شانرا تبریک میگویم از بارگاه خداوند استدعا می نمایم تا برای شان توفیق مزید را در آینده اعطاء نماید.

با احترام

پوهاند عبدالله (حقیقی)

استاد پوهنځی اقتصاد پوهنتون کابل

تقریظ (۳)

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله و على آله و اصحابه و من والاه. وبعد:
فقه اسلامی از جامع ترین مجموعه در عرصه های مختلف حقوقی از جمله مسائل مالی و بانکداری بوده و در سازمان های حقوقی ملی و بین المللی از جایگاه خاصی برخوردار است و در عصر حاضر بیشترین قضایای حقوقی در روشنی فقه اسلامی و بالخصوص فقه حنفی حل و فصل میگردد.

بانکداری اسلامی یکی از موارد جدیدی از سیستم مبادلات مالی بر گرفته از فقه اسلامی میباشد و تمام فعالیت های آن بر مبنای شریعت اسلامی و فقه معاملات صورت میگیرد و سرمایه های نقدی افرادی را که از تعاملات سودی رنج می برند، جذب نموده و مشترکین آنها را از اضرار معاملات سودی که بر نفس و مال وارد میشود، در آمان نگه میدارد و شیوه های جدید خدمات بانکی را مطابق احکام شرع، مانند: مضاربه، مشارکه، قرض الحسنه و ... روی کار نموده است، که در جهت توسعه اقتصادی و رشد اجتماعی بر مبنای عدالت و تکافل اجتماعی در چوکات احکام شریعت، زمینه های توظیف، تمویل و سرمایه گذاری را فراهم مینماید.

بدون شک، ترویج سریع بانکداری اسلامی در جهان اسلام و فعالیت بانک های اسلامی در کشور، ما را به این حقیقت میرساند که شریعت اسلامی بر گرفته از قرآن و سنت رسول الله (ص) صلاحیت تطبیق و پاسخ گوئی نیاز های گوناگون بشر در همه عرصه ها را داشته و شایسته رهبری و قیادت جامعه بشری در ابعاد مختلف زندگی بشری میباشد.

تحقیق پیرامون سیستم بانکداری اسلامی و چگونگی تطبیق آن در کشور بعنوان بدیل مناسب در مقابل سیستم های ربوی که همه هست و بود مادی و معنوی جامعه را به نابودی و اضمحلال مواجه میسازد، یکی از نیازهای مبرم دینی، اجتماعی و اقتصادی جامعه اسلامی مان در شرایط حاضر میباشد تا هموطنان مسلمان ما بتوانند فعالیت های اقتصادی خود را در زمینه تطبیق احکام شریعت مقدس اسلام و با استفاده از سیستم بانکداری اسلامی تقدیم جامعه نموده و زمینه های رشد اقتصادی را در کشور فراهم نمایند.

بانکداری اسلامی و شیوه های تطبیق آن در افغانستان

جای مسرت است که دانشمند محترم معاون سرمحقق عبدالمعبود (ضریری) رساله علمی- تحقیقی را تحت عنوان: (بانکداری اسلامی و شیوه های تطبیق آن در افغانستان) طبق پلان دورنمائی مرکزفقه و قانون اکادمی علوم افغانستان و باساس نیاز شدید و مبرم جامعه اسلامی مان و با وضع مفردات و فصل بندی دقیق و منطقی روی دست گرفته و به توفیق الله متعال به پایه اکمال رسانیده اند.

رساله علمی- تحقیقی (بانکداری اسلامی و شیوه های تطبیق آن در افغانستان) در یک مقدمه، چهار فصل، نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات مفید و سازنده تنظیم گردیده، حاوی مطالب ذیل میباشد:

مروری به گذشته موضوع، شامل تاریخچه صرافی میان اعراب، سرآغاز نظام بانکداری، تاریخچه بانکداری در افغانستان، بانکداری اسلامی در جهان، سیر تکاملی بانکداری اسلامی در کشورهای اسلامی و غیر اسلامی و تحقیقات انجام یافته پیرامون موضوع و معرفی برخی از منابع معتمد که در مورد تحقیقات علمی انجام گردیده است.

بانک و بانکداری که شامل تعریف بانک و فعالیت های بانکی مانند: فعالیت های اولیه (سپرده ها، فراهم آوری قرضه ها) فعالیت های ثانوی (حفظ امانات مردم، انتقال پول توسط چک ها، صدور ورقه های اعتباری، نشر و تنزیل اسناد بهادار)، موانع شرعی در بانکهای مروج مانند: سود، قمار و غرر.

بانکداری اسلامی که شامل مباحث سه گانه: ضرورت بانکداری اسلامی، اساسات بانکداری اسلامی، ویژه گیهای بانکداری اسلامی و چگونگی فعالیت بانکداری اسلامی در جهان میباشد.

تطبیق نظام بانکداری اسلامی در افغانستان که شامل مطالب و مباحث ذیل میباشد: بررسی قوانین و لوایح بانکداری اسلامی در افغانستان، مانند: حساب مضاربت، حساب مشارکت و حساب قرض حسن.

تطبیق شیوه های مشروع تمویل قرضه ها در بانکهای افغانستان، مانند: شیوه شرکت، مضاربت، مشارکت، مرابحه، سلم و شیوه استصناع میباشد.

تطبیق شیوه های فعالیت های ثانوی بانکهای افغانستان، مانند: حفاظت از امانات، زیورات، اسناد و غیره اشیای قیمتی مردم، انتقال پول توسط چکها و خط اعتبار.

تطبیق شیوه های نشر اسناد بهادار و غیره در بانکهای کشور، مانند: سند مشارکت، صکوک مضاربت، اجاره و مباحه.

با در نظر داشت این حقیقت که نظام بانکداری متعارف بر اساس سود، قمار، غرر و غیره موانع شرعی استوار بوده که همه آن موارد در دین مقدس اسلام حرام قطعی میباشد، بناءً باید راه های بدیل شرعی مبادلات مالی برای مسلمانان جستجو گردد که در مطابقت با شرع و قانون بوده و مشکلات را در مورد مادی و معنوی مسلمانان ایجاد نکند و یگانه راه در این عرصه ترویج سیستم بانکداری اسلامی در کشور است که در این رساله تا حد زیادی این مشکل حل گردیده و راه های معقول و مشروع در این زمینه با استناد به نصوص شرعی و قواعد فقهی توأم با راه های تطبیق عملی آن در روشنی احکام شرع و بیان مزایای سیستم بانکداری اسلامی در مقایسه با سیستم های متعارف بانکی ربوی، ارائه گردیده است که در حقیقت یک ابتکار علمی در این عرصه پنداشته میشود و تا اکنون چنین تحقیقی در داخل کشور به چشم نخورده است.

بناء رساله علمی- تحقیقی هذا از اهمیت و ارزش بسا بزرگی برخوردار بوده و راهکارهای جدید نظام بانکداری اسلامی را در کشور پیش بینی نموده و راه را برای رشد و توسعه اقتصادی در کشور در مطابقت با ارزش های اسلامی و احکام شرعی بازگشائی نموده اند که در نوع خود بی نظیر بوده میباشد.

بنده در حالیکه انجام این تحقیق علمی دانشمند محترم (ضریری) را یک ابتکار علمی پنداشته و مثبت ارزیابی مینمایم، رساله علمی- تحقیقی هذا را جهت ترفیع دانشمند محترم به رتبه علمی (سرمحقق) کافی میدانم و چاپ و نشر هرچه زود تر آنرا پیشنهاد مینمایم، تا مورد استفاده متشبهین خصوصی و دست اندرکاران نظام بانکداری کشور قرار گرفته و شاهد یک تحول مثبت و مفید و پشرفت قابل ملاحظه در عرصه مبادلات پولی و خدمات ارزنده بانکی عاری از سود و سود خواری در کشور باشیم.

سرمحقق نورالحق (عزیزی)

عضو علمی اکادمی علوم

تقریظ (۴)

اثر علمی- تحقیقی معاون سرمحقق عبدالمعبود ضریری عضو علمی اکادمی علوم افغانستان تحت عنوان "بانکداری اسلامی و شیوه های تطبیق آن در افغانستان" از طرف اکادمی به اینجانب جهت ابراز نظر و ارائه تقریظ محول گردیده بود، بنده اثر را سر تا پا مطالعه نموده و برخی ملاحظاتی که در اثر وجود داشت در تفاهم با محقق محترم در آن حل و رفع گردید.

این اثر که دارای چهار فصل بوده موضوعات مهم ذیل را مورد تحقیق و بحث همه جانبه قرار داده و شامل این عناوین است: مقدمه، مروری به گذشته موضوع، بانک و بانکداری، فعالیتهای بانکی، موانع شرعی در بانکداری مروج، بانکداری اسلامی، اساسات و ویژه گیهای بانکداری اسلامی، چگونگی فعالیت بانکداری اسلامی در جهان، تطبیق نظام بانکداری اسلامی در افغانستان، بررسی قانون و مقررات بانکداری افغانستان، تطبیق شیوه های مشروع در بانکداری اسلامی (مضاربت، مشارکت، قرض حسن، مرابحه، اجاره، سلم و استصناع)، حفاظت از امانات زیورات، اسناد و اشیای قیمتی، تمویل در بخش واردات و صادرات. محقق محترم در تحت هر عنوان فوق، مطالب و موضوعات با ارزشی را ضمن عناوین فرعی زیر بحث، بررسی و تحقیق همه جانبه قرار داده و در هر مورد حق موضوع را بخوبی اداء نموده است. او کار این اثر پر محتوا را با نتایج جدید و سودمندی به پایان برده است. محقق برای تکمیل بحث و غنای هر چه بیشتر آن از مصادر و مراجع دست اول، معتبر و معتمد درین عرصه، استفاده به عمل آورده و بر اهمیت و اعتبار این اثر گرانبها افزوده است. و علاوه از آنچه که گفته شد، این اثر بطور خلاصه مطالب ذیل را نیز احتوا میکند:

- ۱- دارای اهمیت فراوان در مورد فهم دقیق و تحلیل علمی- فقهی از مسایل مربوط به بانکداری اسلامی است.
- ۲- طرز نگارش آن بحیث یک رساله علمی- تحقیقی کاملاً معیاری میباشد.
- ۳- از اغلاط املاتی، انشائی و مسلکی عاری است.
- ۴- در زبان دری قبلاً چنین رساله با این محتوا و ترتیب مطالب، تحقیق و تحریر نشده است.
- ۵- مطالب و محتویات آن قابل فهم و قابل قبول میباشد.

- ۶- مطابق پیشبینی قانون بحیث یک اثر علمی- تحقیقی معیاری بعنوان اثر اصلی ترفیع به رتبه علمی سرمحقق کفایت میکند.
- ۷- بحیث یک اثر علمی- تحقیقی معیاری برای اعضای کادر علمی، متخصصین و علاقمندان اقتصاد و بانکداری اسلامی قابل استفاده میباشد.
- ۸- بحیث یک اثر علمی- تحقیقی معیاری برای رشته های فقهی، حقوقی، اقتصاد و بانکداری اسلامی دارای اهمیت خاص بوده و بعنوان یک اثر علمی- تحقیقی خوب و منبع معتبر برای فهم جمیع موضوعات مرتبط به رشته اقتصاد و بانکداری اسلامی بشمار میرود.
- به ملاحظه اینکه این رساله دارای مقدمه معیاری، پیشینه تاریخی، تحلیل عمیق و تفصیلی محتوی و بدنه موضوع، نتایج بحث و مآخذ معتمد در زمینه بوده، در شکلیات آن نیز مشکلی وجود نداشته و هم تمام موازین و معیار های قبول شده تحقیق و بحث علمی در آن به خوبی رعایت شده، اینجانب رساله موصوف را یک رساله علمی- تحقیقی و قابل نشر ارزیابی نموده و آنرا بحیث اثر اصلی ترفیع به رتبه علمی سرمحقق کاملاً کافی میدانم و هم با استفاده از فرصت برای معاون سرمحقق ضریری صاحب موفقیت‌های هرچه بیشتری را از بارگاه ایزد متعال مسئلت مینمایم.

با احترام

پوهاند محمد ابراهیم ابراهیمی

استاد پوهنځی شرعیات پوهنتون کابل

مقدمه

الحمد لله الذي أحل البيع وحرم الربا والصلاة والسلام على النبي القائل (كل أمتي يدخلون الجنة إلا من أبي) و على آله وصحبه و من والاه.

زمانیکه مؤسسات بانکداری غربی وارد جهان اسلام گردید، نیاز بود تا جهت طرح و تدوین قانون و مقررات بانکداری اسلامی به عنوان بدیل بانکداری سودی تلاش میگردید، تا بانکداری اسلامی جایگزین آن قرار می گرفت که متأسفانه این کار صورت نگرفت، نه تنها اینکه صورت نگرفت، حتی از طرف برخی ها اعلام شد که سود بانکی مصداق ربانمی باشد.

این یک چالش بزرگی سر راه بانکداری اسلامی قرار گرفت، اذهان مردم را دگرگون ساخت، حتی علمای اسلام را متأثر ساخت، تاجای که عده از علمای جهان اسلام بجای اینکه در مقابل این تهاجم اقتصادی به مبارزه می پرداختند، جهت تهیه و تدوین طرح بدیل و قابل تطبیق برای بانکهای اسلامی تلاش می نمودند، تا جوامع اسلامی را از پیامد های ناگوار سودی نجات میدادند، خود را در مقابل نظام بانکداری سودی ناتوان احساس نموده، ورهایی از سود را یک امر ناممکن پنداشته و دریافت سود بانکی را یک ضرورت قرارداده، آنرا توجیه نموده اند.

خوشبختانه در مدت بیشتر از نیم سده میشود که با سعی و تلاش یکتعداد از علماء و فقهای ماهر، حقانی، نخبه و پرتلاش جهان اسلامی، طرح و تطبیق نظام بانکداری اسلامی به میان آمد، امروز نه تنها سیستم بانکداری اسلامی در کشور های اسلامی موفقانه به پیش میرود، حتی به سطح جهانی رواج یافته و در بسیاری از کشور های غیر اسلامی فعالیت دارند. سیستم بانکداری اسلامی شیوه جدیدی بانکداری میباشد که در مقابل نظام بانکداری عمومی (سودی) که در آن معاملات نامشروعی مانند سود، قمار، غرر و غیره وجود دارد، ایجاد گردیده که زیر چتر نظام اقتصادی اسلام در چوکات احکام دین مقدس اسلام و ارزشهای اخلاقی فعالیت می نماید که بنام نظام بانکداری اسلامی و یا بانکداری بدون ربا خوانده میشود.

بانک اسلامی، عبارت از یک مؤسسه مالی میباشد که تمام فعالیتهای آن بر مبنای شریعت اسلامی و فقه معاملات به پیش برده میشود، بگونه که سرمایه های نقدی افراد جامعه

بانکداری اسلامی و شیوه های تطبیق آن در افغانستان

مخصوصاً کسانی که از تعاملات سودی اجتناب مینمایند، از نزد شان به شیوه های مضاربت، مشارکت، قرض حسنه و غیره جمع آوری نموده، سپس در عرصه های مختلف اقتصادی جهت تحقق اهداف عمده توسعه اقتصادی بر مبنای عدالت و تکافل اجتماعی، در چوکات احکام شریعت اسلامی، توظیف، تمویل و سرمایه گذاری مینماید، همچنان خدمات مختلف بانکی دیگر را نیز برای مشتریان خود در چوکات شریعت اسلامی انجام میدهد.

تلاشها جهت ایجاد بانکداری اسلامی از اوایل دهه ۱۹۴۰م آغاز گردید، اما نخستین بانک اسلامی در سال ۱۹۶۳م در کشور مصر بنام (بنوک الادخار) گشایش یافت، در شرایط کنونی در حدود ۳۰۰ نهاد مالی اسلامی در بیش از ۵۰ کشور جهان فعالیت مینمایند. در سال مالی ۲۰۰۶ م، سپرده های بانکهای اسلامی در حدود ۲۷۲ میلیارد دالر رسیده و صندوق بین المللی پول پیشبینی کرده بود که این رقم تا سال ۲۰۱۶ به یک تریلین دالر خواهد رسید.

از اینکه در نظام بانکداری متعارف موانع شرعی؛ مانند: سود، قمار، غرر و غیره وجود دارد. تحریم سود در اسلام یک موضوع کاملاً واضح و روشن است، قرآن کریم سود را بصورت قطعی حرام قرار داده است. سود خواری در پهلوی اینکه یک عمل نامشروع و حرام میباشد، یک مرض مهلک اقتصادی نیز شناخته شده و زیانهای خطرناک معنوی، اخلاقی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی را نیز در قبال دارد.

ازینکه ما در یک کشور اسلامی زندگی مینماییم که بیشتر از ۹۹٪ مردم این سرزمین (لله الحمد) مسلمان بوده و اساسی ترین مسؤولیت یک شخص مسلمان این است که تمام معاملات خود را مطابق به احکام دین مقدس اسلام به پیش ببرد.

همچنان به تاسی از ماده سوم قانون اساسی افغانستان که "در افغانستان هیچ قانون نمیتواند مخالف معتقدات و احکام دین مقدس اسلام باشد" نباید هیچ قانونی با احکام دین مقدس اسلام در تضاد قرار داشته باشد که قانون بانکداری کشور را نیز دربر میگیرد و با تأسیس بانکهای گوناگون خصوصی در کشور و علاقه مندی آنها به گشایش دریچه های بانکداری اسلامی.

بنابر آن تحقیق و بررسی و ارائه طرحهای مناسب جهت ایجاد بانکداری اسلامی و زمینه سازی آن در کشور تا بتواند بعنوان راه های بدیل و مشروع مسلمانان را از این معاملات نامشروع بانکی نجات دهد، یک نیاز مبرم و ضرورت دینی، اجتماعی و

اقتصادی در کشور محسوب میگردید که باید در این عرصه تحقیق صورت میگرفت. لذا با در نظر داشت پلان دورنمایی انستیتوت فقه و اصول فقه مرکز فقه و قانون بخش علوم اسلامی اکادمی علوم، پروژه خویش را تحت عنوان "بانکداری اسلامی و شیوه های تطبیقی آن در افغانستان" انتخاب نمودم، تا باشد طرح مشروع و قابل تطبیق در عرصه بانکداری اسلامی تهیه گردیده در اختیار بانکهای کشور قرار داده شود. جهت اكمال این پروژه از شیوه های تحلیلی، استقرایی و مصاحبه وی استفاده صورت گرفته است.

پروژه هذا دارای مقدمه، چهار فصل، دوازده مبحث، نتیجه و پیشنهادات میباشد که بگونه ذیل ترتیب گردیده است:

فصل اول مروری به گذشته موضوع، که مشتمل بر: ارائه معلومات عمومی در رابطه به موضوع با در نظر داشت پیشینه تاریخی فقه معاملات و اقتصاد اسلامی.

فصل دوم بانک و بانکداری که مشتمل بر سه مبحث میباشد: مبحث اول: تعریف بانک و اقسام آن، مبحث دوم: فعالیتهای بانکی، مبحث سوم: موانع شرعی در بانکداری مروج.

فصل سوم بانکداری اسلامی که مشتمل بر چهار مبحث میباشد: مبحث اول: ضرورت بانکداری اسلامی، مبحث دوم: اساسات بانکداری اسلامی، مبحث سوم ویژه گیهای بانکداری اسلامی و مبحث چهارم: چگونگی فعالیت بانکهای اسلامی در جهان.

فصل چهارم: تطبیق نظام بانکداری اسلامی در افغانستان که مشتمل بر پنج مبحث میباشد: مبحث اول: بررسی قوانین و لوایح بانکداری در افغانستان، مبحث دوم: تطبیق شیوه های مشروع سپرده گذاری در بانکهای افغانستان، مبحث سوم: تطبیق شیوه های مشروع تمویل قرضه ها در بانکهای افغانستان، مبحث چهارم: تطبیق شیوه های مشروع فعالیتهای ثانوی بانکهای افغانستان و مبحث پنجم: تطبیق شیوه های نشر اسناد بهادار و غیره در بانکهای افغانستان.

در پایان، نتیجه، پیشنهادات و فهرست مآخذ تقدیم میگردد.
